

Türkiye’de COVID-19 Küresel Salgını Sırasında Cinsel İşlevlerin Cinsiyet ve Cinsel Yönelime Göre Değerlendirilmesi: Ulusal Çevrim İçi Anket Çalışması

Ardıl Bayram ŞAHİN¹, Emiralp BÜYÜKTOPCU², Raşit TÜKEL³

ÖZET

Amaç: Binlerce insanın ölümüne neden olan Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) küresel salgını insanların yalnızca beden sağlığını değil ruh sağlığını da etkilemiştir. Bu çalışmanın amacı COVID-19 küresel salgını sırasında bireylerin cinsiyet ve cinsel yönelimine göre cinsel işlevlerini, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeylerini değerlendirmektir.

Yöntem: Sosyodemografik veri formu, Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği (ACYÖ), Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Form (DASÖ-21) ve COVID-19 Korkusu Ölçeği (CKÖ) sorularını içeren anket formu sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya 1593 cinsel olarak aktif katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların %47,5’i kadın, %52,5’i erkekti; %86,9’u heteroseksüel, %13,1’i lezbiyen, gey ve biseksüel (LGB) bireylerdi. ACYÖ, DASÖ-21 ve CKÖ puanları kadınlarda erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0,001$). Anksiyete, depresyon, stres ve COVID-19 korkusu puanları kontrol edildiğinde, cinsel işlev bozukluğu düzeyi kadınlarda daha yüksek olmayı sürdürmüştür. ACYÖ ve CKÖ puanları heteroseksüel ve LGB bireyler arasında anlamlı farklılık göstermez iken (sırasıyla $p=0,66$ ve $p=0,31$), DASÖ-21 puanları LGB bireylerde daha yüksek bulunmuştur ($p<0,001$).

Sonuç: Elde ettiğimiz sonuçlar, küresel salgın döneminin kadın cinsel işlevlerine olan etkisini ve bu konunun klinik uygulama ve araştırmalarda ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Cinsel İşlev Bozukluğu, Ruh Sağlığı, Cinsiyet, Cinsel Yönelim, COVID-19

ABSTRACT

Evaluation of Sexual Function According to Gender and Sexual Orientation during the COVID-19 Pandemic in Turkey: A National Online Survey Study

Objective: Coronavirus Diseases-19 (COVID-19) pandemic that has caused the death of thousands of people affected negatively not only people’s physical wellbeing but also their mental health. The aim of this study was to evaluate the sexual function, depression, anxiety and stress, and fear of COVID-19 of individuals according to gender and sexual orientation during the COVID-19 pandemic.

Method: The questionnaire form included sociodemographic data form, the Arizona Sexual Experiences Scale (ASEX), the Depression, Anxiety and Stress Scale-Short Form (DASS-21), and the Fear of COVID-19 Scale (FCV-19S). The form was distributed on social media platforms.

Results: 1593 sexually active participants were included in the study. 47.5% of the participants were females and 52.5% were males. 86.9% of them were heterosexuals and 13.1% were lesbian, gay, and bisexual (LGB) individuals. ASEX, DASS-21 Depression, Anxiety, and Stress, and FCV-19S scores were significantly higher in females than males ($p<0.001$). When anxiety, depression, stress, and fear of COVID-19 were controlled, level of sexual dysfunction continued to be higher in women. We found that while the ASEX and FCV-19S scores were similar between the heterosexuals and LGBs (respectively $p=0.66$ and $p=0.31$), the DASS-21 Depression, Anxiety, and Stress scores were higher in LGBs ($p<0.001$).

Conclusion: Our results reveal the effect of the pandemic period on female sexual functions and the importance of addressing this topic in clinical practice and research.

Keywords: Sexual Dysfunction, Mental Health, Gender, Sexual Orientation, COVID-19

Geliş Tarihi: 28.09.2021, **Kabul Tarihi:** 22.08.2022, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 05.30.2023

¹Uzm., ²Asist., ³Prof., İstanbul Üniv. İstanbul Tıp Fak., Psikiyatri AD, İstanbul.

Dr. Ardıl Bayram Şahin, e-posta: ardilbayramsahin@gmail.com

GİRİŞ

Türkiye'deki ilk Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) vakası Dünya Sağlık Örgütü'nün salgını bir küresel salgın olarak ilan ettiği gün olan 11 Mart 2020'de saptanmıştır. 16 Mart 2020'de ülkedeki yeni vaka sayılarındaki hızlı artışı engellemek için toplumsal hareketliliği kısıtlayıcı önlemler alınmış ve bu önlemler insanlar arasındaki etkileşimi azaltmıştır. Bu beklenmedik olay nedeniyle bazı bireysel ve sosyal değişimler yaşanmıştır. Binlerce insanın ölümüne neden olan salgın insanların yalnızca beden sağlığını değil ruhsal sağlığını da olumsuz etkilemektedir (Liu ve ark. 2020, Shigemura ve ark. 2020, Wang ve ark. 2020, Zhu ve ark. 2020). İnsanların günlük yaşamındaki büyük değişimler, çalışma yaşamındaki işe yararlık duygusunun kaybı ve küresel salgın ile ilgili belirsizlik, depresyon ve anksiyete belirtilerine, panik, korku, öfke, suçluluk, umutsuzluk ve kayıp duygularına neden olmuştur (Ibarra ve ark. 2020).

İnsanların evde kalma zorunluluğu hem kişiler arası hem de partner ilişkilerini etkilemiştir (Li ve ark. 2020a). Okulların kapatılması ya da uzaktan çalışma önlemlerine bağlı olarak çocuklar veya partnerler ile uzun süre evde vakit geçirmek durumunda kalınması ve COVID-19 bulaşma korkusu nedeniyle değişen günlük yaşam rutinleri nedeniyle insanların cinsel yaşam ve davranışlarında değişiklikler gözlenmiştir (Fuchs ve ark. 2020, Ibarra ve ark. 2020). Sürekli ve doyum verici bir cinsel işlev, fiziksel ve ruhsal sağlık ile ilişkilidir (Anderson 2013, Bach ve ark. 2013, Jackson ve ark. 2020). Yüksek düzeyde depresyon ve anksiyete belirtileri gösteren insanlarda daha düşük cinsel istek ve doyum yaşandığı gösterilmiştir (Carcedo ve ark. 2020, Ko ve ark. 2020, Nimbi ve ark. 2020). Küresel salgın sırasında yapılan çalışmalarda (Cito ve ark. 2020, Ko ve ark. 2020, Li ve ark. 2020b), bireylerin cinsel davranışlarında partner ile yapılan cinsel etkinliklerde azalma ve bireysel yapılan cinsel etkinliklerde artma şeklinde değişiklikler gözlenmiştir. Çeşitli araştırmacılar küresel salgın sırasında bireylerin cinsel davranışlarındaki değişimleri incelemiş olsalar da cinsel işlevleri, cinsel etkinlikleri değerlendirmede önemli görülen cinsiyet ve cinsel yönelime göre ele alan çalışma sayısı oldukça azdır (Fuchs ve ark. 2020, Sanchez ve ark. 2020, Schiavi ve ark. 2020).

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde küresel salgın sırasında bireylerin cinsel işlevleri ile depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Çalışmada ayrıca, cinsel işlev bozukluğu düzeyi, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri, cinsiyet ve cinsel yönelime göre karşılaştırılmıştır. Son olarak, küresel salgın sırasında yaş, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeylerinin, kadın ve erkek, heteroseksüel ve LGB bireyler arasındaki cinsel işlev farklarına etkisi değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, çevrim içi bir form kullanılarak kesitsel bir anket çalışması yürütülmüştür. Araştırmacılar tarafından Google Forms üzerinde oluşturulan ve sosyodemografik veri formu, Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği (ACYÖ) (McGahuey ve ark. 2000), Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Form (DASÖ-21) (Henry ve Crawford, 2005) ve COVID-19 Korkusu Ölçeği'ni (CKÖ) (Ahorsu ve ark. 2020) içeren anket formu, 15 Haziran – 15 Temmuz 2020 arasında sosyal medya platformları (Facebook, Instagram, Twitter) aracılığıyla paylaşılmıştır. Çalışma duyurusu görsel olarak düzenlenmiş ve bu duyuru görseli araştırmacıların sosyal medya hesapları üzerinden yaygınlaştırılmıştır.

Örneklem

Katılımcılar, anket sorularını yanıtlamadan önce anketin içeriği hakkında bilgilendirilmiş, ancak onam formunu onayladıktan sonra soruları yanıtlayabilmişlerdir. Bu çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olmuş ve katılımcılar anketi tamamlayıncaya kadar onamlarını geri çekme hakkına sahip olmuşlardır. Katılımcılar aşağıda sıralanan ölçütleri karşılamaları durumunda çalışmaya dahil edilmişlerdir: (a) Çalışmaya katılmak için onam vermiş olmak, (b) 18-64 yaş aralığında olmak, (c) Türkiye'de ikamet etmek, (d) küresel salgın öncesinde bireysel olarak ya da partner ile birlikte herhangi bir cinsel etkinlikte bulunmak şeklinde tanımlanan "cinsel olarak aktif" olmak. Katılımcıların cinsel olarak aktif olup olmadıkları, anket formunda yer alan "COVID-19 salgını öncesinde aktif bir cinsel hayatınız var mıydı? (Partnerli veya partnersiz tüm cinsel etkinlikler dahil) a) Evet b) Hayır" sorusuna verdikleri yanıtlara göre belirlenmiştir. Uygulanan anket formu tüm soruların yanıtlanmadığı durumda yanıtların kaydına imkan vermemektedir. Kaydedilen anket formlarının yanıtları araştırmacılar tarafında kontrol edilmiş, çoktan seçmeli olmayan sorulara uygunsuz yanıt veren, üst üste 2 defa kaydedilen ve çalışmaya katılma ölçütlerine uymayan 53 anket yanıtı değerlendirmeye alınmamıştır. Katılımcıların cinsel yönelimleri, anket formunda yer alan "Cinsel yöneliminiz? a) Heteroseksüel b) Eşcinsel c) Biseksüel" sorusuna verdikleri yanıtlara göre belirlenmiştir.

İçleme ölçütleri karşılayan 1593 kişi çalışmaya alındı. Veri toplama süreci Helsinki Deklerasyonu kuralları gözetilerek yürütülmüştür. Bu çalışma İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nda değerlendirilmiş ve etik kurul onayı alınmıştır (Dosya No: 2020/782).

Ölçekler

Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği (ACYÖ): ACYÖ, McGahuey ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen cinsel işlevleri değerlendirmeye yönelik bir öz bildirim ölçeğidir. Cinsel isteği, psikolojik uyarılmayı, fizyolojik uyarılmayı,

orgazma ulaşabilmeyi ve orgazm sonucu cinsel doyumunu değerlendiren 5 sorudan oluşan kadın ve erkeklere yönelik iki ayrı formu vardır. Altı puanlık Likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilen sorulardan oluşan ölçekte, her bir alt gruba ait puanlar ve toplam puan değerlendirmeye alınır. Toplam puan 5-30 arasındadır ve yüksek puanlar daha şiddetli cinsel işlev bozukluğunu gösterir. Klinik açıdan anlamlı cinsel işlev bozukluğu, toplam puanın 19'dan yüksek olması ve herhangi bir alt grupta 5'ten yüksek puan veya herhangi 3 alt grupta 4 ve daha yüksek puan alınması olarak tanımlanır. ACYÖ ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Soykan tarafından yapılmış, Cronbach alfa değerleri 0,89 ve 0,90 (sırasıyla 0 ve 6. ay) olarak bulunmuştur (Soykan 2004).

Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Form (DASÖ-21): DASÖ-21, Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından DASÖ-42 ölçeğinden seçilen 21 sorudan oluşan bir ölçektir. Bu ölçek her biri 7 sorudan oluşan Depresyon, Anksiyete ve Stres alt ölçeklerinden oluşur. Her soru 0-3 puanlık Likert tipi bir ölçek üzerinden puanlandırılır. Yüksek puanlar daha şiddetli bir bozukluğu gösterir. 21 soruluk kısa formun Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Sarıçam tarafından yapılmıştır (Sarıçam 2018). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı depresyon alt ölçeği için 0,85, anksiyete alt ölçeği için 0,80 ve stres alt ölçeği için 0,77 olarak bulunmuştur.

COVID-19 Korkusu Ölçeği (CKÖ): CKÖ, Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen COVID-19 ile ilişkili korkuyu değerlendiren güvenilir ve geçerli tek boyutlu bir ölçektir. Ölçek, her biri 5 puan (1= kesinlikle katılmıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum) üzerinden değerlendirilen 7 sorudan oluşur. Toplam puan 7-35 arasındadır. Yüksek puanlar COVID-19'a yönelik daha şiddetli bir korkuyu gösterir. Ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Satıcı ve arkadaşları (2021) tarafından yapılmış, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,85 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel Değerlendirme

İstatistiksel analiz için Windows için SPSS 20.0 kullanıldı. Tanımlayıcı değişkenler ortalama ± standart sapma (SS) olarak belirtildi. Yaş ve ölçeklerden alınan puanların dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirildi; normal dağılıma uymayan yaş ve ölçek puanlarının iki grup arasındaki karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi kullanıldı. İki grup arasındaki karşılaştırmalarda kategorik değişkenler için ki kare testi kullanıldı. Sürekli değişkenler arasındaki bağıntıları incelemek için Spearman bağıntı katsayısı hesaplandı. ACYÖ puanlarının bağımlı değişken, cinsiyetin bağımsız değişken, DASÖ-21 ve CKÖ puanlarının kovaryant olarak alındığı tek yönlü kovaryans analizi (ANCOVA) yapıldı. Çalışmada ayrıca, cinsiyet ve cinsel yönelim arasındaki etkileşim etkisini araştırmak üzere, ACYÖ puanlarının bağımlı değişken, cinsiyet ve cinsel yönelimin bağımsız değişkenler,

DASÖ-21 ve CKÖ puanlarının kovaryant olarak alındığı çift yönlü ANCOVA uygulandı.

BULGULAR

On sekiz ile 60 yaş arasındaki 1593 katılımcının çevrim içi olarak uygulanan ankete verdiği yanıtlar değerlendirilmiştir. Katılımcıların ortalama yaşı 29,9 (SS=8,9), %47,5'i kadındır. Katılımcıların %94,1'i şehirde, %5,9'u köy veya kasabada ikamet etmektedir. Çalışmaya katılanların %86,9'u heteroseksüel, %13,1'i LGB (lezbiyen= %0,6, gey= %5,9, biseksüel= %6,6) bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların %36,7'si evlidir. Çalışmaya katılanların %84,9'u üniversite mezunu, %12,7'si lise mezunu ve %2,4'ü ilköğretim mezunudur. Ankete katıldıkları sırada katılımcıların %30,82'i işsiz iken, %35'i uzaktan çalışıyor, %34,2'si ev dışında çalışıyordu.

Katılımcıların ortalama ACYÖ puanı 29,86 (SS=8,92), ortalama DASÖ-21 Depresyon puanı 7,96 (SS=5,73), ortalama DASÖ-21 Anksiyete puanı 5,39 (SS=4,57), ortalama DASÖ-21 Stres puanı 8,46 (SS=5,09) ve ortalama CKÖ puanı 16,57 (SS=6,99) idi. ACYÖ puanları ile yaş, DASÖ-21 Depresyon, DASÖ-21 Anksiyete, DASÖ-21 Stres ve CKÖ puanları arasındaki Spearman bağıntı analizi sonuçları Tablo 1'de verildi.

Yaş, ACYÖ, DASÖ-21 Depresyon, DASÖ-21 Anksiyete, DASÖ-21 Stres puan ortalamalarının kadın ve erkek grupları arasındaki karşılaştırma sonuçları Tablo 2'de verildi. Tek yönlü ANCOVA'da, ACYÖ-toplam puanları bağımlı değişken, yaş, DASÖ-21 Depresyon, DASÖ-21 Anksiyete, DASÖ-21 Stres ve CKÖ puanları kovaryant olarak alındığında da, ACYÖ puanları kadınlarda erkeklere göre daha yüksek bulundu [F (1, 1586) = 70,690, p<0,001, kısmi η^2 =0,043].

Yaş, ACYÖ, DASÖ-21 Depresyon, DASÖ-21 Anksiyete, DASÖ-21 Stres puan ortalamaları heteroseksüel ve LGB grupları arasında karşılaştırıldı ve sonuçlar Tablo 3'te verildi. İki yönlü ANCOVA'da, kovaryant olarak alınan yaş,

Tablo 1. Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği Puanları ile Yaş ve Diğer Ölçek Puanları Arasında Spearman Bağıntı Analizi Sonuçları

Tüm Katılımcılar		
		ACYÖ
Yaş	r	- 0,05
	p	0,05
DASÖ-21 Depresyon	r	0,25
	p	< 0,001
DASÖ-21 Anksiyete	r	0,17
	p	< 0,001
DASÖ-21 Stres	r	0,22
	p	< 0,001
CKÖ	r	0,07
	p	0,004

ACYÖ: Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği; DASÖ-21: Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Form; CKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği

Tablo 2. Cinsel İşlev Bozukluğu Düzeyi, Depresyon, Anksiyete, Stres ve Covid-19 Korkusu Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Kadın (s=756)	Erkek (s=837)	Mann-Whitney U	z	p
	Ortalama (SS)	Ortalama (SS)			
Yaş	28,80 (8,11)	30,81 (9,50)	280631,0	-3,90	<0,001
ACYÖ - toplam	13,49 (4,86)	11,52 (3,61)	237045,5	-8,68	<0,001
ACYÖ- istek	2,38 (1,22)	1,91(1,02)	246060,0	-0,80	<0,001
ACYÖ- uyarılma	2,62(1,16)	2,23(1,02)	257147,0	-0,67	<0,001
ACYÖ- ısınma/sertleşme	2,56(1,15)	2,15(1,01)	253014,0	-7,16	<0,001
ACYÖ- orgazm	3,28(1,30)	2,92(1,05)	262950,5	-6,04	<0,001
ACYÖ- orgazm doyumu	2,65(1,42)	2,31(1,08)	281645,5	-3,92	<0,001
DASÖ-21-Depresyon	8,69 (5,79)	7,30 (5,60)	271491,0	-4,91	<0,001
DASÖ-21-Anksiyete	6,17 (4,91)	4,69 (4,12)	261850,0	-5,97	<0,001
DASÖ-21-Stres	9,50 (5,20)	7,53 (4,80)	247069,5	-7,57	<0,001
CKÖ	18,05 (6,88)	15,24 (6,82)	236185,5	-8,76	<0,001

ACYÖ: Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği; DASÖ-21: Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Form; CKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği, SS= Standart sapma

Tablo 3. Cinsel İşlev Bozukluğu Düzeyi, Depresyon, Anksiyete, Stres ve COVID-19 Korkusu Düzeylerinin Cinsel Yönelime Göre Karşılaştırılması

	Heteroseksüel (s=1385)	LGB (s=208)	Mann-Whitney U	z	p
	Ortalama (SS)	Ortalama (SS)			
Yaş	30,33 (9,11)	26,76 (6,79)	112822,5	-5,05	<0,001
ACYÖ - toplam	12,48 (4,34)	12,33 (4,50)	138785,0	-0,85	0,39
ACYÖ- istek	2,13(1,14)	2,18(1,18)	140718,0	-0,56	0,57
ACYÖ- uyarılma	2,43(1,10)	2,34(1,15)	136074,5	-1,34	0,18
ACYÖ- ısınma/sertleşme	2,36(1,10)	2,25(1,11)	135585,5	-1,42	0,16
ACYÖ- orgazm	3,11(1,19)	3,00(1,17)	135444,0	-1,44	0,15
ACYÖ- orgazm doyumu	2,46(1,26)	2,57(1,29)	136518,0	-1,26	0,21
DASÖ-21-Depresyon	7,78 (5,70)	9,12 (5,82)	124465,0	-3,17	0,002
DASÖ-21-Anksiyete	5,24 (4,50)	6,39 (4,93)	124251,5	-3,21	0,001
DASÖ-21-Stres	8,29 (5,01)	9,59 (5,44)	124501,5	-3,16	0,002
CKÖ	16,50 (7,00)	17,03 (6,93)	137055,0	-1,13	0,26

ACYÖ: Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği; DASÖ-21: Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Form; CKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği, SS= Standart sapma

DASÖ-21 Depresyon, DASÖ-21 Anksiyete, DASÖ-21 Stres ve CKÖ puanları kontrol edildikten sonra, ACYÖ puanları açısından, cinsel yönelim (heteroseksüel/LGB) ve cinsiyet (kadın/erkek) arasında etkileşim mevcut değildi [F (1, 1584) = 2,452, p = 0,12, kısmi $\eta^2 = 0,002$].

TARTIŞMA

Çalışmamızda cinsel işlev bozukluğu, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri kadınlarda erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuş; anksiyete, depresyon, stres ve COVID-19 korkusu puanları kontrol edildiğinde de cinsel işlev bozukluğu düzeyinin kadınlarda daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sonuçlarımız ayrıca, cinsel işlev bozukluğu ve COVID-19 korkusu düzeyleri heteroseksüel ve LGB bireyler arasında farklılık göstermezken, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin LGB bireylerde anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmamızda cinsel işlev bozukluğu düzeyleri ile yaş arasında olumsuz bağlantıya ek olarak depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri arasında olumlu bir bağlantı bulduk. Küresel salgın nedeniyle oluşan çeşitli stres etkenleri insanların ruh sağlığını olumsuz etkilemiş ve bireylerin kendilerini daha depresif, kaygılı, stresli ve yalnız hissetmelerine neden olmuştur (Rajkumar 2020, Xiong ve ark. 2020). Çeşitli çalışmalarda (Angst 1998, Deumic ve ark. 2016, Forbes ve ark. 2017, Basson ve Gilks 2018) daha yüksek depresyon ve anksiyete düzeylerinin daha şiddetli cinsel işlev bozukluğuyla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Buna ek olarak, tek başına bulaş korkusu bile, partnerler arasında basit bir öpüşmeden yoğun bir cinsel birlikteliğe kadar cinsel yaklaşmayı azaltmıştır (Ibarra ve ark. 2020). Yapılan bir çalışma (Baran ve Aykac 2021), küresel salgın sırasında virüsü partnerine bulaştırma korkusunun cinsel birliktelik sıklığı ve niteliğinde azalmaya neden olabileceğini göstermiştir. COVID-19 sürecinde cinsellikle ilgili yapılan çalışmaların çoğu, cinsel etkinliklerdeki

değişime odaklanmıştır. Küresel salgın sırasındaki cinsel davranışlardaki değişimleri artma ya da azalma şeklinde inceleyen bu araştırmalarda, cinsel birliktelik sıklığı ve birliktelikten duyulan hazzın azaldığı (Li ve ark. 2020b), cinsel istek ve bireysel olarak gerçekleştirilen cinsel etkinliklerin (mastürbasyon, pornografik yayın izleme gibi) arttığı (Cocci ve ark. 2020) bildirilmiştir. Türkiye’de yapılan internet tabanlı bir araştırmada COVID-19 süresince cinsel etkinliklerde anlamlı bir azalma olduğu bulunmuştur (Karsiyakali 2021). Yine ülkemizde yapılan iki farklı çalışmada COVID-19 nedeniyle bireylerin depresyon (Gul 2021) ve anksiyete (Eroglu 2022) düzeylerinde artış olduğu ve bu durumun cinsel işlevleri olumsuz etkilediği bildirilmiştir.

Bu çalışmada cinsel işlev bozukluğu düzeyinin kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğunu bulduk. Bu bulguyla uyumlu olarak, yapılan çalışmalarda COVID-19 küresel salgını öncesinde (Laumann ve ark. 1999) ve COVID-19 küresel salgını sırasında (Gondwal ve ark. 2020) kadınlarda erkeklerden daha fazla cinsel işlev bozukluğu görüldüğü bildirilmiştir. Yine birkaç çalışmada (Fuchs ve ark. 2020, Ramón-Arbués ve ark. 2020, Yüksel ve Ozgor 2020) küresel salgın sırasında cinsel işlevlerin kadınlarda erkeklere göre daha fazla bozulduğu gösterilmiştir. McCool-Myers ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan bir derleme çalışmasında, kadınlarda görülen cinsel işlev bozukluklarının çok sayıda biyolojik, psikolojik ve sosyal yordayıcısı olduğu ve bu yordayıcıların çalışmanın yapıldığı konuma, o ülke/bölgedeki toplumsal cinsiyet normlarına ve cinsiyet eşitsizliklerine göre değiştiği bildirilmiştir.

Çalışmamızda cinsel işlev bozukluğu düzeyi gibi, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin de kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Önceki çalışmalarda (Liu ve ark. 2020, Karagoz ve ark. 2020, Ramón-Arbués ve ark. 2020, Wang ve ark. 2020) küresel salgın sırasında kadınların daha yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve stres yaşadıkları ve COVID-19 küresel salgını ile ilişkili olarak ruh sağlıklarının daha fazla etkilendiği gösterilmiştir. Çalışmamızın sonuçları ile benzer şekilde, Mısır’da yapılan bir araştırmada (Omar ve ark. 2020) kadınların daha fazla depresyon ve anksiyete yaşadıkları ve cinsel işlev bozukluğu açısından daha fazla risk taşıdıkları bildirilmiştir. Ayrıca çalışmamızda, kadınlarda erkeklere göre, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin daha yüksek olmasının yanı sıra, COVID-19 korkusunun da daha yüksek düzeyde yaşandığı gösterilmiştir. Benzer şekilde, literatürde kadınların erkeklere oranla üç kat fazla COVID-19 korkusu yaşadığı ve kadın cinsiyetinin COVID-19 korkusunun bir yordayıcısı olduğu bildirilmiştir (Ahorsu ve ark. 2020). Çalışmamızda depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri ile cinsel işlev bozukluğu düzeyi arasında zayıf ancak anlamlı olumlu bağıntılar saptanmıştır. Ayrıca, yaş, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri kontrol edildikten sonra da kadınların erkeklere göre cinsel

işlev bozukluk düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bulgularımız, kadınlarda görülen cinsel işlev bozukluğu düzeyinin erkeklerden daha yüksek olmasının yaş ve depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu gibi ruhsal değişkenler dışında nedenleri olduğunu göstermektedir. Kadınlarda daha fazla cinsel işlev bozukluğunun görülmesinin nedenleri, cinselliğe verilen önem ve cinsellikle ilgili bilgi düzeyinin kadınlara göre erkeklerde daha yüksek olmasıyla ilişkili olabilir (Lau ve ark. 2005). Ülkemiz özelinde ise, erkek egemen cinsellik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınların cinselliğini yaşaması üzerinde olumsuz bir rol oynayabileceği düşünülebilir.

Bu çalışmada heteroseksüel ve LGB bireyler arasında cinsel işlev bozukluğu düzeyi açısından fark bulunmamıştır. Daha önce yapılan çalışmalarda (Ko ve ark. 2020, Lehmilller ve ark. 2020) küresel salgın döneminde cinsel yönelime göre cinsel etkinliklerde önemli değişiklikler (partnerle yapılan cinsel etkinliklerde daha fazla azalma ve bireysel yapılan veya yeni cinsel etkinliklerde daha fazla artma gibi) bulunsa da çoğu çalışmada cinsel işlevler değerlendirilmemiştir. Bir çalışmada (Gondwal 2020) COVID-19 küresel salgını sırasında cinsel işlev düzeylerinin cinsel yönelime göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Çalışmamızda heteroseksüel ve LGB grupları karşılaştırıldığında COVID-19 korkusu düzeylerinin benzer olmasına karşın, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin LGB bireylerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Birçok çalışma (Baams ve ark. 2015, Meyer, 2003, Meyer 2015) LGB bireylerin küresel salgın öncesinde de cinsel azınlık olmaktan gelen olumsuz deneyimlerinin bir sonucu olarak daha yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve stres yaşadıklarını göstermiştir. Bu çalışmada yaş, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri kontrol edildikten sonra, cinsiyet ve cinsel yönelim ile cinsel işlev bozukluğu arasında etkileşim etkisi bulunmamıştır. Bu bulgular, cinsel işlev bozukluğu düzeyinin cinsel yönelime göre farklılık göstermediğini ve katılımcıların cinsiyetinin sonuçlar üzerinde etkisinin olmadığını göstermiştir. Çalışmamız ayrıca, LGB bireylerde heteroseksüel bireyler ile karşılaştırıldığında daha yüksek olarak saptanan depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin, LGB bireylerin heteroseksüellere göre daha kötü cinsel işlevlere sahip olacağı anlamına gelmediğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışma kesitsel bir çalışmadır ve bu nedenle küresel salgın sırasında salgın öncesine göre cinsel işlevlerdeki değişimi değerlendirmek mümkün değildir. Tüm değerlendirmeler geçerliği ve güvenilirliği yapılmış öz bildirim ölçeklerine göre yapılmış olsa da çalışmada katılımcıların cinsel davranışlarının sorgulanmaması çalışmanın sınırlılığı olarak alınmalıdır. Anket çalışması yüz yüze değil çevrim içi olarak yürütülmüştür. İnternete erişimi olmayan veya anketin dağıtıldığı dijital platformları kullanmayan bireyler çalışmaya dahil edilememiştir. Ancak, küresel salgında vaka sayılarının en fazla arttığı bir dönemde

bulaş riskini azaltmak için çevrim içi platformların kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Çalışmaya dahil edilen katılımcı sayısı yeterli olsa da örneklem toplumun tüm kesitlerini yeterince temsil etmemektedir. Çalışmamızın sonuçları bu sınırlılıklar dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Çalışmamızda depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri ile cinsel işlev bozukluğu düzeyi arasında anlamlı olumlu bağlantılar saptanmıştır. Kadınlarda erkeklere göre, cinsel işlev bozukluğu düzeyinin daha fazla, depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Anksiyete, depresyon, stres ve COVID-19 korkusu puanları kontrol edildiğinde, cinsel işlev bozukluğu düzeyi kadınlarda daha yüksek olmayı sürdürmüştür. LGB bireylerde, heteroseksüel bireylere göre, daha yüksek düzeyde depresyon, anksiyete ve stres görülse de cinsel işlevler açısından iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Küresel salgın döneminde ruhsal ve fiziksel iyilik halinin temel belirleyicilerinden olan cinsellik ve bu alana ilişkin sorunlar göz ardı edilmemelidir. Çalışmamız küresel salgın sürecinde bireylerin yaşadığı depresyon, anksiyete, stres ve COVID-19 korkusu düzeyleri dikkate alınarak cinsel işlevler ile cinsiyet ve cinsel yönelim arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkıda bulunabilir. Küresel salgın döneminde cinsel yaşama ilişkin zorlukların anlaşılması ve uygun çözümler bulunabilmesi için cinsellik üzerine yapılacak daha ileri araştırmalara gereksinim vardır.

KAYNAKLAR

Ahorsu DK, Lin CY, Imani V ve ark. (2022) The Fear of COVID-19 Scale: Development and initial validation. *Int J Ment Health Addict* 20: 1537–45.

Anderson RM (2013) Positive sexuality and its impact on overall well-being. *Bundesgesundheitsblatt, Gesundheitsforschung, Gesundheitsschutz* 56: 208–14.

Angst J (1998) Sexual problems in healthy and depressed persons. *Int Clin Psychopharmacol* 13 (Suppl. 6): 1–4.

Baams L, Grossman AH, Russell ST (2015) Minority stress and mechanisms of risk for depression and suicidal ideation among lesbian, gay, and bisexual youth. *Dev Psychol* 51: 688–96.

Bach LE, Mortimer JA, VandeWeerd C ve ark. (2013) The association of physical and mental health with sexual activity in older adults in a retirement community. *J Sex Med* 10: 2671–8.

Baran O, Aykac A (2020) The effect of fear of covid-19 transmission on male sexual behaviour: A cross-sectional survey study. *Int J Clin Pract* 75: e13889.

Basson R, Gilks T (2018) Women's sexual dysfunction associated with psychiatric disorders and their treatment. *Women's Health (Lond)* 14: 1745506518762664. 27 Eylül 2021'de <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5900810/> adresinden indirildi.

Carcedo RJ, Fernández-Rouco N, Fernández-Fuertes AA ve ark. (2020) Association between Sexual Satisfaction and Depression and Anxiety in Adolescents and Young Adults. *Int J Environ Res Public Health* 17: 841.

Cito G, Micelli E, Cocci A ve ark. (2021) The Impact of the COVID-19 quarantine on sexual life in Italy. *Urology* 147: 37–42.

Deumic E, Butcher BD, Clayton AD ve ark. (2016) Sexual functioning in adolescents with major depressive disorder. *J Clin Psychiatry* 77: 957–62.

Eroglu U, Balci M, Coser S ve ark. (2022) Impact of the COVID-19 pandemic on the psychosexual functions of healthcare workers. *J Sex Med* 19: 182–7.

Forbes MK, Baillie AJ, Eaton NR ve ark. (2017) A place for sexual dysfunctions in an empirical taxonomy of psychopathology. *J Sex Res* 54: 465–85.

Fuchs A, Matonóg A, Pilarska J ve ark. (2020) The Impact of COVID-19 on female sexual health. *Int J Environ Res Public Health* 17: 7152.

Gondwal R, Pal A, Paul S ve ark. (2020) Sexual behavior during the times of COVID-19-related lockdown in Indian: Results from an online survey. *J Psychosexual Health* 2: 242–6.

Gul ZB (2021) Depression and sexual functions in epilepsy patients: Comparison before and during the COVID-19 pandemic. *Ann Med Psychol (Paris)* 180: 127–32.

Henry JD, Crawford JR (2005) The short-form version of the Depression Anxiety Stress Scales (DASÖ-21): Construct validity and normative data in a large non-clinical sample. *Br J Clin Psychol* 44: 227–39.

Ibarra FP, Mehrad M, Di Mauro M ve ark (2020) Impact of the COVID-19 pandemic on the sexual behavior of the population. The vision of the east and the west. *Int Braz J Urol* 46 (Suppl.1): 104–12.

Jackson SE, Yang L, Koyanagi A ve ark. (2020) Declines in sexual activity and function predict incident health problems in older adults: Prospective findings from the English Longitudinal Study of Ageing. *Arch Sex Behav* 49: 929–40.

Karagoz MA, Gul A, Borg C ve ark. (2020) Influence of COVID-19 pandemic on sexuality: a cross-sectional study among couples in Turkey. *Int J Impot Res* 33: 815–23.

Karsiyakali N, Sahin Y, Ates HA ve ark. (2021) Evaluation of the sexual functioning of individuals living in Turkey during the COVID-19 pandemic: An internet-based nationwide survey study. *Sex Med* 9: 100279.

Ko NY, Lu WH, Chen YL ve ark. (2020) Changes in sex life among people in Taiwan during the COVID-19 pandemic: The roles of risk perception, general anxiety, and demographic characteristics. *Int J Environ Res Public Health* 17: 5822.

Lau JT, Kim JH, Tsui HY (2005) Prevalence of male and female sexual problems, perceptions related to sex and association with quality of life in a Chinese population: a population-based study. *Int J Impot Res* 17: 494–505.

Laumann EO, Paik A, Rosen RC (1999) Sexual dysfunction in the United States: prevalence and predictors. *JAMA* 281: 537–44.

Lehmiller JJ, Garcia JR, Gesselman AN ve ark. (2020) Less sex, but more sexual diversity: Changes in sexual behavior during the COVID-19 coronavirus pandemic. *Leis Sci* 43: 295–304.

Li G, Tang D, Song B ve ark. (2020a) Impact of the COVID-19 Pandemic on partner relationships and sexual and reproductive health: Cross-sectional, online survey study. *J Med Internet Res* 22: e20961.

Li W, Li G, Xin C ve ark. (2020b) Challenges in the practice of sexual medicine in the time of COVID-19 in China. *J Sex Med* 17: 1225–8.

Liu N, Zhang F, Wei C ve ark. (2020, Mart 16) Prevalence and predictors of PTSD during COVID-19 outbreak in China hardest-hit areas: Gender differences matter. *Psychiatry Res* 287: 112921.

Lovibond PF ve Lovibond SH (1995) The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behav Res Ther* 33: 335–43.

McGahuey CA, Gelenberg AJ, Laukes CA ve ark. (2000) The Arizona Sexual Experience Scale (ACYÖ): reliability and validity. *J Sex Marital Ther* 26: 25–40.

Meyer IH (2003) Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychol Bull* 129: 674–97.

Meyer IH (2015) Resilience in the study of minority stress and health of sexual and gender minorities. *Psychol Sex Orientat Gen Divers* 2: 209–13.

McCool-Myers M, Theurich M, Zuelke A ve ark. (2018) Predictors of female sexual dysfunction: a systematic review and qualitative analysis through gender inequality paradigms. *BMC Womens Health* 18: 108.

Nimbi FM, Tripodi F, Rossi R ve ark. (2018) Expanding the Analysis of Psychosocial Factors of Sexual Desire in Men. *J Sex Med* 15: 230–44.

Omar SS, Dawood W, Eid N ve ark. (2021) Psychological and sexual health during the COVID-19 pandemic in Egypt: Are women suffering more?. *Sex Med* 9: 100295. 27 Eylül 2021'de <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7794051/> adresinden indirildi.

- Rajkumar RP (2020, Nisan 10) COVID-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian J Psychiatr* 52: 102066. 27 Eylül 2021'de <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7151415/> adresinden indirildi.
- Ramón-Arбуés E, Gea-Caballero V, Granada-López JM ve ark. (2020) The Prevalence of Depression, Anxiety and Stress and Their Associated Factors in College Students. *Int J Environ Res Public Health* 17: 7001.
- Sanchez TH, Zlotorzynska M, Rai M ve ark. (2020) Characterizing the impact of COVID-19 on men who have sex with men across the United States in April, 2020. *AIDS and Behav* 24: 2024–32.
- Sarıçam H (2018) The psychometric properties of Turkish version of Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASÖ-21) in health control and clinical samples. *Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research* 7: 19–30.
- Satici B, Gocet-Tekin E, Deniz ME ve ark. (2021) Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *Int J Ment Health Addict* 19: 1980-8.
- Schiavi MC, Spina V, Zullo MA ve ark. (2020) Love in the time of COVID-19: Sexual İof Italian Reproductive-Age Women. *J Sex Med* 17: 1407–13.
- Shigemura J, Ursano RJ, Morganstein JC ve ark. (2020) Public responses to the novel 2019 coronavirus (2019-nCoV) in Japan: Mental health consequences and target populations. *Psychiatry Clin Neurosci* 74: 281–2.
- Soykan A (2004) The reliability and validity of Arizona sexual experiences scale in Turkish ESRD patients undergoing hemodialysis. *Int J Impot Res* 16: 531–4.
- Wang C, Pan R, Wan X ve ark. (2020) Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health* 17: 1729.
- Xiong J, Lipsitz O, Nasri F ve ark. (2020) Impact of COVID-19 pandemic on mental health in the general population: A systematic review. *J Affect Disord* 277: 55–64.
- Yuksel B, Ozgor F (2020) Effect of the COVID-19 pandemic on female sexual behavior. *Obstet Gynecol Int J* 150: 98–102.
- Zhu Z, Xu S, Wang H ve ark. (2020) COVID-19 in Wuhan: Sociodemographic characteristics and hospital support measures associated with the immediate psychological impact on healthcare workers. *EclinicalMedicine* 24: e100443. 27 Eylül 2021'de [https://www.thelancet.com/journals/eclinm/article/PIIS2589-5370\(20\)30187-5/fulltext#seccesctitle0001](https://www.thelancet.com/journals/eclinm/article/PIIS2589-5370(20)30187-5/fulltext#seccesctitle0001) adresinden indirildi.